

נייע יידישע פעסטער צייטונג

די ערשטע נומער פון דער נייע יידישער פעסטער צייטונג...

אויף די ערשטע צייטונג קאנאן מאכן יעדע זאך...

דיא יידישע קאנפעססיאן איס אבער-הויזע! דער ליבעראלסטע שריטט קאלאמאן טיפאס.

בעקאנטליך ווארען ביזער, אויסער דער קאטהאלישען נור נאך דיא גרויס-אויטערען אונד ניכט-אויטערען קרבןען איס אבער-הויזע אונגארנס דורך איהרע ווירדען-פראגער פערטרעטען. זייערע דיא רעדע פאן אונגארן, רעפארם דעם אבער-הויזעס איזט וואסעטע מאן מיט בעשטימטע הויט. דאס פאן נון אב אויך דיא פראטעסטאנטען אונד אויטארע, איס אינטערעסעט דער קאנפעססיאן-עללען גלייב-ענטשפרעכענדע פערטרעטונג פונדען ווירדען! אויס ווא אונגערהאלענער פערטאכען וויר וועדער-האלט. אונגעטליך און נומער 68 דער "נייען יוד" שיען פעסטער צייטונג, אונזערע טיעפע בעזארגניס דארטער איס, דאס דיא יידישע קאנפעססיאן, דיא אויך הייטע נאך און אונגארן ניכט, "רעציפירט" נע-זעטליך אונד קאנטראסט איזט אויך ביא דער טע פארטשעהענדען, "רעפארם דעם אבער-הויזעס" לייבט לעער איסנעהען דירפטע, דיא טראטען דער פאליטישען אונד בירגערליכען עמאציאנען-אונד יודען. דיא יידישע קאנפעססיאן לידער נאך אויסער קיינער דעענען אונד ערעקענענען אונד קיינער גליבשטעללונג מיט דען איבריגען קאנפעס-סיאנען זיך ערפרייט! זיא האטטע וועגט אויסזוכט אויף איינע פערטרעטונג איס אבער-הויזע.

נאנט ווערדען זאלל דען טאג, אן דעם דיא אן רעדע שטעהענדע בעשטימטונג וועגען דער פער-טרעטונג דער יידישען קאנפעססיאן, דער גאטטעס-לעהרע, איס אבער-הויזע צום געזעצטע דעהאבען ווערדען ווירד, מיסען וויר אינסעזואמט, אהנע ריק-זוכט אויף דיא פארטייא-שטעללונג, אלס "שמחת תורה" פיערן! לאסען וויר דאהער אללען אינערן שפרייט אינענליך ביא זייען אונד רופען וויר אויס: זע היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו!

אויס דעם אונגארישען רייכסטאנע. פילטער טאג דער "אדעס-דעכאטע".

אין דער מאנטאן-זעצונג דעם אונגארישען רייכסטאנעס ווארדע דיא אדעס-דעכאטע פארט-געזעצט. עס געשטאלטעט זיך אדעס-דעכאטע זעצונג פיר דיא אנט-סעמישען שטאנקערער צו זייער רעכט בייטערען. צוערסט האטטע נעמליך מיניסטער-פראדענט קאלאמאן פאן טיפא דען געזעצט-ענטווארף איבער דיא "רעפארם דעם אבער-הויזעס" אינגערטאכט, און וועלכעס וויר בערייטעט איס ערסטען אריטקעל-ערפארנע-האבען, אויך דיא בעשטימטונג ענטהאלטען איזט, דאס פאן נון אב דיא יידישע קאנפעססיאן איס אבער-הויזע פערטרעטען זיין ווירד! דיעזע בע-שטימטונג בילדעט פיר דיא אנט-סעמישען איינע זאלך עמאציאנען, דאס דיא אללע אלס בעשטימטונג פיר דיא שטאנען, אהנע דען מיטע צו פונדען צו אהנע וועלכער פונדליכען בעמערקונג, אבער עס בלעב ניכט ביא דיעזער ארפרייגע אל-ליין, דיא ניכט וועגענע, אלס דרייא רעדער אן דיעזער געזעצט דיא אונטער, דער אנט-סעמי-טען מיט איינער קראפט פערדראמטען, וויר דעם לידער ביזער נאך ניכט געשעהן. דאך וויר וואללען דען נאנט דער אדעס-דעכאטע היער ארדנונגס-געזעצט פאלגען לאסען.

דער איס פארלאמענטע ערצאלט, וויר איינע וויע-נער אבסטלערען איהן איינזאט בעשטימטע האטטע! (בעוועגונג אונד הייטערקייט). זאלכע רעדען בע-קאממען וויר דא צו הארען! דיא נאנצע אדעס-דעכאטע האט זיך צו איינער פארמליכען, "וועג-העטע" צוגעשפיעט! מיס דיא אפגעשטליכע פרי-נונג קיינען עקעל עמפונדען פאר איינעס פארלא-מענטע, וועלכעס דורך זאלכע העמט-רעדען גע-ווענד מיסען, "פארבילדער" האבען, אויס זיך פיר ערלע צוועקע צו בענייטערן! אויך פראגע נון: ווא פונדען וויר הייטע דיעזע שאנען, "פארבילדער" (קאמלוש רופט: "ווי וויר זונד היער אלס, פאר-בילדער" - שטימישע אנהאלטענדע הייטער-קייט, פעניוועש זאגט דאן ענייטער: "אויך הייטע פארבילדער דאס אויך זוכע איינען געלעהרטיען אלס פארבילדער, דער איס דיענסטע דער וויסענשאפט ערנרוט איזט! געזא דאן רופט: "ניין, דיא הא-בען זיא דען פראפעסאר קארל נעגדטווייך אלס פארבילדער" - פעניוועש וועדאך זאגט וויע-טער: "דיעזער געלעהרטע וועצט זיא ניכט ביא דען ביכער, זאנדערן ביא איינער, "דעה-ארגעל" וועלכע דאס יידישע שפאטט-ליעד: "זוקענען-זאק-צענע" העראבלייטערט! "הייטערקייט" אויך זוכע אלס פארבילדער פיר דיא ווענד איינען ערנסטן פריע-טער, אלליין דיא אנט-סעמישען גייסטליכען פיר-דען ניכט דאס ווארט נאטטעס איס מונדע, זאנדערן דיא ווארט דער ראהייט, דיא און אינגארן אין קיינעם הויזע געדולדעט ווירדען, נור דאס פארלא-מענטע מיס זיך דיעס געפאללען זאסען! ענייטער ענטשטאנד איין אונגעהיערער טומולט, קאמלוש רופט: "דאס איזט פיר מיך איינע פערזאנליכע בע-ליידונג! צור ארדנונג! צור ארדנונג!" געזא דאן רופט: "זא וויר פעניוועש, קאנן נור איין מענטש שפרעכען, וועלכער עררע-מטליעד איינעם יידישען פראגראם איזט!" - גראסער לארס, אלס פיר רודע וויעדער הערנעשטעללען וויר, זאגט ענייטער: "ווייטער! געשטעהט זיא דאך, מינע העררען אנט-סעמישען דאס פיעלע פאן אהנען נור דעס האלב שפעקטאקעל מאכען, אויס וועהען צו עררענען! (צושטימטונג רעכטס אונד לינקס; ווידערשפרוך דער אנט-סעמישען) עס שייכעלט איהנען מינע העררען, דאס דיא לייטע אויף דען גאלערען, וועלכע איינע טיפאנען "ליבען" זיך שארענווייזע אינפונדען, זאבאלד איין אנט-סעמיט דאס ווארט ערנרוט! (בייפאלל לינקס) עס שייכעלט פיעלען אונטער איהנען, זיך פאן דער דוממען מאסעס אלס, גראסע פאנענער" אונגעשווינט צו וועהען! אויך מיס מינע מינונג איינמאל יענען לייטען אפפען זאנען, וועלכע מיטטעלס דעם אנט-סעמיטיסמוס דעם פאלקע איין, שווערט אהנע גרופע" אין דיא האנד געבען, זא דאס דאס פאלק מיט ליע-זע וועהערטע נור זיך זעלבסט פרווארדעט! (לעב-האפטען בייפאלל לינקס). וויר מיסען וואהל איין פיער אנפאכען, אבער נור דאס ערווארמענדע פיער דער פאטערלאנדס-ליבער, ניכט אבער איין זאלכעס פיער, וועלכעס בלאם אבער עררענען אונד פער-וויסענען זעצונג, אבער אויך מיס דיא בעכטע זער געלענעהייט אויך דעם העררן מיניסטער-פראדענטען דיא וואהרהייט זאנען! ער האט דאס וויטהען דעם אנט-סעמיטיסמוס ביזער געדולדען, אויס וויען צו וואסעטע, דאס דיא יידישע וואהלער, אויס שטיין צו הייערען, זיך און פאלגע דעסען דער-ע-זעצונגס-פארטייא אנשליעסען אונד פיעלע מווענדע

(d) "אין איראעליטישעם קורכען-הויפט, וועלכעס זיינע מאיעסטאט אויף פארשלאג דעם מיניסטעריאומס ערנעננט!"

דיעזע איבערראשונג איזט פיר אונס איינע דאפפאל-פריידע, וויר צווישען טעהר קיינען אוי-גענבליק, דאס אויך דער "רעציפירונג" דער יידישען קאנפעססיאן באלד ערפאלגען ווירד, נאכדעם דורך איהרע פערטרעטונג איס אבער-הויזע דער גלייב-שטעללונג מיט דען איבריגען קאנפעססיאנען ניכט נור אונד קאנטראסט איזט זאנדערן צונוליך פראקטיש צור געלשונג בערבאטס ווירד!

פיר דיעזען האכטס וויכטיגען ליבעראלען שריטט פערדויעט קאלאמאן פאן טיפא דען טיעפטען דאנק אונד דיא אויפריכטיגסטע אנער-קענונג דער געזאמט-וועהען ניכט בלאם אונ-גארנס, זאנדערן אללע וועלט! אונגארן געהט מיט דיעזער בעשטימטונג אויס וואהרען ליבעראליסמוס אויס איינען גראסען שריטט ווייטער, אלס דיא עס-טערייכישע רייכס-האלפטע, ווא דיא יידישע קאנ-פעססיאן, טראטעדעם זיא דארט טהאטזאלליך, רע-ציפירט" אונד, נאך אפערען איס אבער-הויזע (דארט: "הייטער-הויזע") קיינע פערטרעטונג האט! וויר האפטען, דאס אונטער דען בידען פאר-טייען אין דער אונגארישען וועהען דארטער קיין קאמפף ענטבענען ווירד, אויס דער מיטטע וועל-כער דיעזער פארטייען דאס איראעליטישע קור-כען-הויפט אלס מיטגליעד דעם אבי-הויזעס-ער-



וועלכעס מאן אללגעמיין מיט "קערקער" צו בעצייב-  
נען (פּלענעט)

\* (צו דען אויסלייפערונגס-  
געזעץ) דער איממניטאטס-אויסשוס האט  
אין זייער געזעצערן פארמיטאט אבערהאלטע-  
נען זימצינג בעצוגליך דער אויסלייפערונגס-געזעץ  
דען בעשלוס געפאסט: דעם פארלאמענטע דא  
אויסלייפערונג ווערן אויך אריין אונטער-  
רייטן און אויך צו עפעסעהלען: דא אויסליי-  
פערונג אוואן שייט מיט אונטער אריין און  
טא אים היינענען ניכט צו עפעסעהלען (בעקאנט-  
ליך זינד אלע דיעזע פיער העררען אנט-סעמעטען.  
ווערהאָוואי דער ווענען פערזאנליכע אונטער-  
שטאחל פערקלאגט אים, אונטער מערדן סאלאי,  
דער און, דוועל-פערטע העררען אויף דעם געוויסען  
האט ווערדען אויסגעלייפערט שייט אונטער מאר-  
ניטא דאגעגען ווערדען נור ווענען איינעם, פערע-  
פערטע העררען פערפאלגט דער איממניטאטס-אויס-  
שוס וועל זא מיט רעכט ניכט אויסלייפערן, דא יא  
דא שוועררענען דיעזעלבען אָהנעהן פריישער-  
בען ווערדען)

\* (כ ע ר ט א ל א נ ס ט ע ר ע נ י ) דער  
געזעצטע אנט-סעמיטישע זאָהן דעם רעפארם-  
האבניערס אלבערט סטערנע ווארדע פאר  
אייניגען וואָכען, וואו וויר זייער צייט בעריכטעט הא-  
בען, און איינער גראָסערען געלד- אונטער געפֿענגניס-  
שאַפֿע פערזאָרטהייט ווענען עהרע-בלוידיגונג.  
נון גרופֿע ער אין דער לעטצטען נוממער זיינעם  
שמוצ-בלאטטבענס, אָ-פֿעשט" דען ריכטער,  
העררן שאַר ק א נ ג, דער איהן פערזאָרטהייט  
האטטע, אין העפֿטיגסטער ווייזע און וואָביי ער  
דענוועלבען מיט דען אונטערשטען בעשימפֿונג-  
גען אבערשישטעטע, זעצט ווירד דא שטאטס-  
אנוואלטשאפט גענען דען אינפֿערבעסערליכען  
מענשען אינשרייטען. - וויר פֿאָנטען שאַן לאַנגסט:  
אָב עס איז געראטעהענע וואָרע, פֿאָטער אונט  
זאָהן איז אירערע הויז בצופֿוהרען!

\* (ד ע ר פ א ר י ד ע צ ו ו י ע נ ט י ט י )  
ס א א ו נ ד ש ע נ י ע י א י ז ש נ ו נ ע נ ד ג י ל ט י ג  
געשלאָסען! ט י ס אָ האַט דאָס געזעצטען ווענען  
טערגענונג דער ווירדע דעם, לאַנדעס-ריכטערט פֿאָן  
דער שטעלע איינעם פֿראַוידענעטען דעם אָבערסטען  
געריכט-האַפֿטע אַיינבעראַכט אונט פֿאַרשטען  
דייערע טאָנע און פֿערהאַנדלונג געצאָגען ווערדען!  
זאָבאלד דייעזעס געשעהען ווירד באַראַן שענענע  
דא ווירדע איינעם, לאַנדעס-ריכטערט עהאַלטען אונט  
וואַהרשינליך צום פֿראַוידענעטען דעם אָבער-  
זענען

\* אים פֿאַינער נוממער ווענען רויט-מאָנעל ווען-  
געבליבען.

דייעזעס ערנאנטט ווערדען, דא דער נרייעס ס א ד י ע נ ו  
ווענען זיינעס האָהען ארמערס אָהנעהן פֿאָן דייעזעס  
פֿאַסטען צוריקטרעטען וועלן, אַס, 20 דייעזעס וואַרדע  
שענענע פֿאָן זיינער מאַיטעסמאַט און אַרדענען עמ-  
פֿאַנגען, וואָרויף ער עהררן ס א ד י ע נ ו. איינען  
בעזוך אַבשטאַטעטע. - אַללענפֿאַללס האַט הע-  
דוּך דאָ זאָגענאָנטע, געמאַינטע אַפֿפֿאַזיאַן  
איהר הויפט פֿערלאָרען, שענענע וואַר אַיין מאַן פֿאָן  
גראָסער פֿאַליטישער פֿערגאַנגענהייט, וועהרענער גראַף  
אַפֿפֿאַני אַלס הויפט דער, געמאַינטע אַפֿפֿאַזיאַן  
דער רעניערונג קיינע גראָסען פֿערלענגעהייטען בע-  
רייטען קאַנן!

\* (א י י ו ד ע ו ו ע נ ע ז פ ר ע ס -  
פ ע ר ג ע ז פ ע ר א ו ר ט ה י י ל מ ) אַס  
17 דייעזעס קאַס אַיין פֿרעס-פֿראָצעס פֿאַר דעם-  
רעציענער שוואַר-געריכטע צור פֿערהאַנדלונג, דער  
יידישע אַוואָקאַט, דר' אַלבערט גאַלדהאַמער אַיין  
אידו-באַפֿאַרענע, האַטטע געמליך גענען דען אַנט-  
סעמיטישען דעפֿוטירטען מ א ר ג י ט מ א י א י -  
נען העפֿטיגען אַרטיקלע פֿעראַפֿענטליכט, וועס-  
האַלב זיינער גענען אַיין איינען פֿרעס-פֿראָצעס  
אַנטשטרענגטע, דאַס געשוואַרענע-געריכט שפֿראַך  
איבער דען אַנגעקלאַנטען מיט 8 געגען 4 שטימען  
דאַס, "שולדיג" אַיין, דאַס געריכט פֿערהאַנדלעט  
זאָגאַן דען אַנגעקלאַנטען צו 50 גולדען געלד- אונט  
14 טאַנע אַררעסט-שטראַפֿע, דער פֿערהאַנדלעט  
מעלרעטע דאָ, געכטיגקייט-בעשווערדע אַן. - דאַס  
אַבער דאָ געשוואַרענען ענדליך אַינמאַל ביי אַי-  
נער פֿרעס-קלאַגע דאַס, "שולדיג" אַיין געשפֿראַכען,  
דאַס דאַרף אַינס ניכט בעפֿערטדען דען ערשטענס  
וואַר יא דער אַנגעקלאַנטע אַיין י ו ד ע: צווייטענס  
אַבער האַטטע זיינער יא דא עהרע איינעם, אַנט-  
סעמיטישען אַנגעגריפֿען, דאַס נון העלפטען דא וו-  
בערען געשוואַרענען פֿיר אַיין דאַפֿעלט-שווערעס  
פֿעריבענען!

\* (ד ע ר ע נ צ ו ו י י ג - ז ע ל ב ס ט -  
מ א ר א נ ג ) וויר האַבען פֿאַר קורצע געמל-  
דעט, דאַס אַיין יידישער פֿאַרבֿיקאַנט אַיין וויען, גע-  
מענס מאַרין עהרענצווייג, דער נאַך פֿעסט געקאַמ-  
מען וואַר, פֿאַטצליך אַיין דעם האַטעל, צור שטאַרט  
פֿאַרזיין פֿערהוואַנד. דייעזער טאַנע נון האַט זיך אַיין  
פֿערמערע מאַן אַיין איינעם האַטעל אַן גראַם-קאַ-  
נישאַ ערשאַפֿען, אַיין איינעם הינטערלאַסענען  
שרייבען ערויכטע ער, דאַס מאַן זיך אַיבער זיינע  
פֿערהאַן ניכט ערקונדיגען מאַגע. ער ניכט אַן ווענען  
אַנהייבאַרער קראַנקהייט זיך דאַס לעבען גענאַמ-  
מען צו האַבען, דאַס שרייבען וואַר אַונטערצייכענעט  
מיט דען וואָרטען: אַיין אַונטערליכע, דאָס גראַם.  
קאַנישאַען בעהאַרדע אַונטערליכע פֿאַפֿאַגראַפֿע  
דעם זעלבסטמאַרדערס נאַך בורא-פֿעסט, דאַס

פֿערהאַנדלעט דעם האַטעלס, צור שטאַרט מאַרין ער-  
קאַנטע אַיין דייעזער פֿאַפֿאַגראַפֿע דען פֿערהוואַנד-  
דענען עהרענצווייג. - אַיפֿאַללענד בלייבט עס, דאַס  
עהרענצווייג, וואו זיינע אַנגעהאַריגען בעהויפטען,  
10,000 גולדען מיט זיך פֿאַרמען, וועהרענער בייים  
זעלבסטמאַרדער נון 8 גולדען פֿאַרמען וואו-  
דען! (מאַן האַטטע אַללערהינגם בלייך נאַך דען אַנט-  
געהאַריגען עהרענצווייג אַיין וועזן מעלעראַפֿערען  
זאַללען, דאַ דייעזע יא אַס זיכערסטען אַדריבער אַיין-  
קונפט העפֿטען געגעבען, אָב דער זעלבסטמאַרדער  
אונטער דער פֿערהאַנדלעטע ווירקליך איינע אונטער-  
זעלבע פֿערהאַן זייא, דאַ עהרענצווייג פֿערהאַרטעט  
וואַר, זאָ האַט יא דא זאַכע איינע דאַפֿעלטע וויכ-  
טיגקייט פֿיר דא צוריקגעבליבענע פֿאַרזאָ.

\* (ש ק א נ ד א ל ע א י מ א נ ר א מ ע ר  
ל א נ ד ס א ג נ ע ) אַיין אַנאַם געהט עס מיט דער  
אַררעס-דעבאַטטע נאַך פֿעל ווילדער צו, אַלס אַיין  
אונגאַרישען רייכטמאַנע, דא פֿאַרטייאַ דעם דאַוויר-  
שט אַר ט ש ע ו ו י ג האַט געמליך זיינען אַר-  
רעס-ענטוואַרען אַינגערייכט, אַיין וועלכעס ניכט  
בלאָס אַיין קראַפֿטיגע לאַנדעס-רעניערונג אונט אונ-  
גאַרן, זאָנדרען אַיין דער קאַניג זעלבסט העפֿטיג  
אַנגעגריפֿען וואַרדע, דער באַנוס אונטער פֿאַרזי-  
דענט דעם לאַנדטאַגעס ליעסען דאַהער איינע ער-  
קלאַרונג צו פֿאַרזאַקאַללען עבען, וואַרין דא פֿער-  
פֿאַסטער דעם אַיין ערדע שטעהענען אַררעס-ענט-  
וואַרפֿעס אַלס, "לאַנד" אונטער גאַב-פֿערהאַרטער  
בעצייכענעט וואַרדען, אַיין דער געסטריגען זימצינג  
וואָלטע דער פֿאַווערעט דייעזעס פֿאַרזאַקאַלל  
פֿעלרעווען לאַסען, דאַך דא שטאַרטעוויציאָנער  
מאַכטען אַיין פֿורטבאַרעס שפֿעקטאַקעל, זא פֿאַל-  
טערטען מיט דען פֿייסטען אויף דא באַנקע, שטאַמפֿ-  
טען מיט דען פֿיסען אונטער שרען דער מאַיאָריטאַט  
צו: "גינער! שורקען! אונגאַרישע קעכטע! שפֿיטצ-  
בובען!". דא מיטגלידער דער מאַיאָריטאַט זאַמ-  
מעלען זיך אַיין דען פֿאַווערענען, דאַמיט דייעזער  
ניכט מיטהאַנדעלס ווערדען, נון וואַרדען 12 שטאַנ-  
קערע אַיין דעם לאַנדטאַגע אַיין געשטעלען, דער  
לאַרס ווערעט אינדעם פֿאַרמט, דא נאַנצע זימצינג  
דייערעטע בלאָס 5 מינוטען; זא מיטטע אַיין געלעזט  
ווערדען, הייטע האַלט דער לאַנדטאַג קיינע זימצינג,  
דא אַיין אויסגלייך צווישען דען פֿאַרטייען פֿער-  
זוכט ווירד!

\* (א י י ו ד ע ז ע נ א פ ט ע ר פ י י -  
ע ר - ב ר א נ ג ) אַיין מאַסקוויא ווירד פֿאַס 20-טען  
דייעזעס מעלעראַפֿערען: געסטען בראַנטען דייער  
364 געשאַפֿטע אונטער דאַס הייטע שטעהאַמער גאַנצ-  
ליך געיערע, דער שאַרען בעמאַרנט אַונטערפֿאַר-  
מיליאָנען רובעל, (דאַ פֿעלע געשאַפֿטע לאַ-  
קאַלע געיערעבראַנטען, אַיין עס ליידער מעהר

אלס שטרענגען קאַטאַליק ערציעהען, צום יינגלינג העראַט-  
געוואַכען, ווירמעט זיך אַוואַרל יורסישען שטודיען אונט  
בעקונדעטע אַיין דען שטאַטס-וויסענשאַפֿטען פֿעלען  
שאַרפֿזיין, אַיין אַלטער פֿאַן 22 יאַהרען ערהעלטען אַיין  
האַהען פֿאַסטען אַיין איינעם ערקליכען קאַלענדיאַר, בע-  
מאַגע זיינער ערציעהונג אונטער זיינער אַכטע-שטעלונג  
אַבאַכטעטע ער אַללע פֿאַרשריפֿטען דעם קאַטאַלישען  
גלייכענס אַיין גענייעטע, אַלליין אַיין זיינער מאַן מיט  
לעבאַהאַפֿטעם, פֿאַרשענדעס נייעסע, געשטאַנדען אַיין זיינעם  
אַינערדענען אַלסבאַלד צווייפֿעל אָב דען דא רעליגיאָן,  
אַיין וועלכער זיינען עלטער אַיין ערציעהען ליעסען, דענן  
אויך דא וואַהרע, דא ווירקליך גאַטליכע לעהרע ענט-  
האַלטע! וואַסטע ער דאַך, דאַס זיינע עלטערן צור פֿויסע  
נור געצוואַנגען וואַרדען, אונטער דאַס דייעזע עבען ווענענער  
אַיין אַינגערע אַיין אַיבערצייגונג, אַלס ווענען דער דאַהערען  
געפֿאַהר אַיין אַיין, אַיין אַיין זאָהן, דער קאַטאַלישען קירכע  
צויהאַרען! אַיין זיינער וועלע פֿאַפֿטען אַיין געוואַלטיגער  
קאַמפֿי, ער שטודירטע נון הייטליך דא, ביבעל, פֿאַן דערען  
וואַהרעייט ער זיך אַלסבאַלד דורכדורנגען פֿיהלעט, נון  
וואַסטע ער זיינע מוסטערע אונטער זיינע בורדער צו דעם גע-  
וואַנטען שריפטע צו בעשווענען, געמיינשאַפֿליך מיט אַיין  
נאַך אַמסטרעדאַם צו עפֿעלרעווען, וואו אַמסטרעד יך אַיין  
רייטע איינע בעדייטענער יידישע געמיינדע בעפֿאַנד, דייעזעס  
פֿאַרזאַכען געלאַנג אַיין דעם אַונטערנעמטונגס-לוסטען  
זיינען מאַנע, נאַנין זיינעם וואַנשע ענטשפֿעכענער, זאָ  
וואו ער עס פֿלאַנטע.

(פֿאַרשטעצונג פֿאַלנט)

דאַצו בייא, דאַס דער קאַספֿ אַיין איינערען דער פֿאַרזונ-  
עוושען געמיינדע מיט אַיין פֿערישענען ריכטונגען אַיין  
זאָ העפֿטיגער אויפֿלאָרעטע.  
אונטער וועלכען ריכטונגען ערהעלטען דא דא אָבער-האַנד?  
- קיינע פֿאַן אַללען! דאַס זיינע געשליכטע, וועלכעס אַיין  
מיטשען דייעזעס קאַספֿע ערהאַנדלונגס, ערהעלטען עבען דא  
פֿערוואַרענטעטען בענייפֿע, דער זיינערע נאַכוואַכס האַט-  
טע קאַפֿי, הערין אונטער געמיטה פֿאַלל געפֿאַפֿט פֿאַן  
ווערענשוים, קבלה, פֿילאָזאָפֿיע, אַונטערמענט מיט אַיין קליין  
וועניג קאַטאַלישער פֿאַרמעטעלן קאַנגען.  
וויי מיטשען דער פֿאַן באַראַקטעווייזונג דער דאַ-  
מאַלינגען צושטאַנדע אַונטער דען אַיין אַמסטרעדאַם צום  
ווערענשוים צוריקגעקעהרטען צוואַנגס-פֿייפֿלינגען צווייא פֿער-  
זאָגען פֿאַרפֿירען, וועלכע דער געזעכטע אַונטערזאָהן, זא  
וואַרען גלייכאַם דא, "פֿאַרלייער" אַונטערעס זאַכע פֿערהאַן,  
מיט דעם אַונטערזאָהן, דאַס וואו אַיין אַיין אַיין אַיין ענט-  
פֿיערענען פֿאַס ווערענשוים פֿערהאַרטען, וועהרענער דער  
העלד אַונטערער ערצאַהלונג, זאַכע פֿע ר א ג, ענדליך  
דא ניכטיגקייט דער פֿילאָזאָפֿיע אַיינגעוועהען אונטער דאַהער  
שפֿאַטער אַיפֿערשינגען ערציענעס דעם ווערענשוים זיך  
אַנשלאָס.

דא איינע דייעזער מערקווירדיגען פֿערהאַנען וואַר  
אויראַל א ק א ס א, דייעזער וואַר דער זאָהן פֿאַן שיינ-  
כריסטען, דא אַיין אַ א ס א ר א, (שפֿאַניען) וואָנגען-  
זיינע עלטערן האַטטען זיך נאַך אונטער נאָך, דא וואו יא פֿאַן  
דעם פֿערהאַלטניסען הייעזע געצוואַנגען וואַרען, מיט דעם  
קאַטאַלישעם בעפֿירינדען אונטער ליעסען אַיין אַיין אַיין  
יאַרע 1594 בעקאַנענען זאָהן אַו ר י א ל דען אַיין

גולדען צו וואהל-צוועקען הערענען ווערדען! דער מיניסטער-פראזודענט העלט בלאס בייא יעדער אנטי-סעמיטע. דעבאטעס אינעם שאנע רעדע, מהאט יעדאך נכבטם, אום דען אנטי-סעמיטסמוס צו ער-דריקען! (רופע דער אנטי-סעמיטען: „זאל ער אונס פילליכט שפיעסען לאסטען?“ - הייטערקייט) און וועדערהאלט: הערר פאן מיסא מאכטע עס וויא ענער געלד-צייגונג ארצט, דער איינער ר... כ ווי ארבעטן נור לא נא זאם קורורט, אום פאן דעמזעלבען איין רעכט גראסעס האנאראר צו ערפערעסען! און אנערקענען ווילליג דען ענדליכען ענטשולוש דעם מיניסטער-פראזודענטען, נומערה מיט דען אנטי-סעמיטען גרינדליך אב צו-רעכענען! (אללגעמיינער, אלגענהאלטענער דעביילפאלל.)

מיניסטער-פראזודענט טי ס א ערנרייט נון דאס ווארט אונד זאגטע: „איך ווען הערר פערניווע שי דעווען פונקט ניכט בעריהרט האטטע, וואר איך דאך ענטשולאסטען הייטע דען אנטי-סעמיטען מינע מינונג צו זאנען, איינער דעווער העררען אייטערטע ינגסט זיינע פריידע דארבער, דאס מאן זיך יעטצט איבער דאס אנטי-סעמיטען אר געט, וועהרנעד מאן זיא פרוהער בלאס א ויסגעלאמט האט! נון פרייליך יעטצט קענען וויר בערייטע דא שארליכע דריבעט דעם אנטי-סעמיטסמוס אונד דורפען דאהער ניכט לאכען, ווען מאן פריעדליכען בורגערן דא פונסטער איי-שלאגט, ווען מאן זיא בערייבט אונד מיסהאנדעלט - זאלטע מאן דא נאך לאכען! (צווישטימונג רעכטס.) דא דארף מאן ניכט מעהר לאכען, זאנדרען מיט מאן ענערטיגע מיטטעל ערנריפען! (לעבדאפטע צו-שטימונג רעכטס; איינע שטימע ליקס; זא עט-וואס קאם אין איינעם אנטי-סעמיטישען בעצורקע נאר ניכט פאר!) און ווילל אנדעם (זאטע טי ס א ווייטער): ניכט בלאס דא ליידע דער פערפאלגטען אונד בערייקטע ווען אינס אינעם פאסטען, זאנדרען איך דא ליידע דער פערפאלגטען לייטע, וועלכע נומערה איהרע אייטערטימונגען ביסען מיסען! אים פערזאנלענען איהרהערטע האבען שלעכטע מענ-שען זאגענאנטע העקסען-פראצעסע דערפ-בעשווארען, זאמיט זיא דא בראטער דער געשיכט-טע אונגארנס שארטישען, יעטצט שאנדען דא אנטי-סעמיטען דא געשיכטס-בלאטטער דעם אונגארישען פארלאמענטס, ווא דא העקסען-פראצעסע זא ווערדען איך דא וויהלעדיגען עננען דא יודען אלס-בלאד שווינען! אבער דאס געוויסען דער אנטי-סעמיטען ווירד בערייקט זיין פאן דעם בלוטע דער פאן איהרען אירע פערפאלגטען! (לעבדאפטע צווישטימונג רעכטס.) איך דעוועס געביטע ווארע און מיט דען אנטי-סעמיטען צו ענדע, איך ווערדע

נאך בעסטען קראפטען דאפיר זאנען דאנען, דאס דאס פאלק נכט הויך דא פערברייטונג זאלכער לעהרען פערפאלגטען ווערען! (צווישטימונג רעכטס.) הערר פערניוועשי מאכטע מיר דען פארוואורף, דאס איך נור שאנע רעדען געגען דען אנטי-סעמיטסמוס העלט, דאך אבער ניכטס געהאן האבע, אום רענ-וועלבען דא אונטערדריקען! נון, איך ווערדע באלד פאס פארלאמאנטע דא מיטטעל היעצו פערלאנגען, איך ווערדע זעהען, אב איך הערר פערניוועשי היעצו זיינע שטימע געבען ווירד! (לעבדאפטע צו-שטימונג אונד בייפאלל רעכטס.) מיר בלוטע דאס הערר, ווען איך זעהע, דאס דא איינע פערפאלג-טען ליידען מיסען, וועהרנעד דאס אייגענטליכען אורבערע אללער אייטערטימונגען אונטערפאלגט בלייבען, דאס מום אנדערס ווערדען! (שטימטישע צווישטימונג רעכטס.) ווען דא יודען געלד גענע-בען צו וואהלצוועקען, זא איז דעם געוויס ניכט צו טארעלן! איבריגעס האבען ניכט אללע יודען פיר דא רעגירונג געשטימט, מיר זינד זאנאר פאללע בעקאנט, ווא יודישע וואהלער, אין פאלגע דער דארהונגען איהרע שטימען איינעם אנטי-סעמיט-שען קאנדידאטען געגעבען האבען! (לעבדאפטע הייטערקייט.)

נון נאהם דער קאטהאלישע גייסטליכענ-רע-פוירטע וואהאן יא נא ש' דאס ווארט דער אונטער אנדערס זאגטע: „איך מום אים נאמען דער קאטהאלישען גייסטליכקייט פראטעסטירען גענען דען טאן אונד דען אנהאלט דער רעדע דעם אינגאן ז' מ א נ ד'! דא קאטהאלישע גייסטליכקייט ווילל מיט דעוועס מאנע נאר קיינע געמינשאפט האבען! (לעבדאפטע צווישטימונג; „עליעזר-רופע! אונד האט דע-קלאטשען רעכטס.) ער האט דא יודען אונד איך דען מיניסטער טרעפארט און אונזיגער וויזע אנגענומען, פאן אלל דעם ווילל ער קאטהאלי-שע קלערוס ניכטס וויסען! ז' מ א נ ד'! דער דא זאגט, ער וואללע דאס בייסטענטהום געגען דען סעמיטסמוס אין שטיין געהעקט בערופט זיך דען ביא איך אין ווערק דעם באראן אטוואיש, אונד דאך האט זומאנדו דעוועס ווערק ניכט געלענען אדער ניכט פערשטאנדען, באראן אטוואיש זאגט אים געגענטהיליג, דאס דאס ווענטהום וועלבען גינדוראטער דער מאראל אונד דער וויסליכקייט אנערקענען, וועלכע איך דאס בייסטענטהום פער-קידעט! דער קאטהאלישע קלערוס בערווערט אייפריכטיג דאס זאמסטאנען אייפריטען זומאנד דים! (לעבדאפטע צווישטימונג אונד בייפאלל רעכטס.) איך ערקלערען זיך פיר דא אנהאלטע דער ליבעראלען ארעסעס! (לאנגע אנהאלטענדער בייפאלל אונד „עליעזר-רופע רעכטס.)

**פערשיעדענע נייאויקייטען.**  
\* (דיא וואהל דער דעלעגא-צ'אנסטי גליעדער) פינעט הייטע שטאטט, איך איינע זי-גליעדערענע קאמיססאן ווירד געוואהלט צור פירפונג דעם געזעצ-ענט-ווארפעס איבער דעם רעפארם דעם אבער-הויזעס, ווייל הייערע געזעצ-ענטוואורף גלייך נאך בעענע-דינגט דער ארדעס-דעבאטע אין פערהאנדלונג גע-צאנען ווערדען זאלטע!  
(דיא רעפארם דעם אבער-הויזעס) בעשאפטנט נאטירליך אויגעבליק-ליך אללע פאליטישען קריזען זעהר לאבדאפט, דאס הויפטפונקטע דעם געזעצ-ענטווארפעס איבער דא רעפארם דעם אבער-הויזעס זינד פאלגענדע: (1) דא אבער-געשאפע אונד דא זאגענאנטען, טיטולאר-בישאפע ווערדען אין צוקונפט ניכט מעהר מיטגליע-דער דעם אבער-הויזעס זיין; (2) דאס מאנאטשען בלייבען איך ווייטער מיטגליעדער דעם אבער-הוי-זעס, דאך נור זאלכע, וועלכע אהרליך מינדעסטענס 300 גולדען אן שטייען צאהלען; (3) דא רע-פארמירטען קאנפעססאנען, אויטאריטע אונד ווען ערהאלטען אום אבער-הויזע אינעם פערטערעטונג; - (4) דא קראנע דער דאס רעכט פערדינעטעפאללע-מאנענער, איך פארשלאגן דער רעגירונג, צו לעבענס-לאנגליכען מיטגליעדערען דעם אבער-הויזעס צו ער-זעצונג דעם נייען אבער-הויזעס ניכט מעהר אלס אין פירערטעל דער מיטגליעדער אייטמאכען, אבער איך שפאטער רעפארטען זא ניכט מעהר אלס אין דריטעל דער אבער-הויזע-מיטגליעדער אייטמאכען. - פונגעטלעשענען איזט אייטער זיך פאר ארנער, ער זאגט: „עס ווירדע אים ניכט פיעל קומטערן, ווען צור פערטערענע דער יודישען קאנפעססאן איך און ראכטענען אים אבער-הויזע זיינע אונד שטימע ערהאלט. אלליין דא פערפאלגטע לינגט נאהע, דאס דא אבער-הויזע פאן צאהלריכען יוד-שען מיטגליעדערען איבערשוועמט ווירד! זאבאלד דא רעגירונג דאס רעכט האט, דער קראנע פער-דינעטעפאללע מאנענער פארציאלען, וועלכע אלס לעבעסלאנגליכע מיטגליעדער דעם אבער-הויזעס ער-זאננט ווערדען זאללען, און ווירד זיא געוויס נור „געלד-יודען“ פיר דעזע ווירדען אין פארשלאג-בריינגען! - (וואהרליך, ווערהאויא זאלטע איך אנדערע זאנען האבען, אלס זיך אים דאס צו קומ-מען, וואס דא רעגירונג בעצוגליך דער רענע-נונג פירם אבער-הויזע וואללע, ווערהאויא ווירד געוויס נעם מיטגליעדער דעם אבער-הויזעס וער-ען; ווען עס איהם גליקט, קאנן ער נאך עהער מיטגליעדער, יענעס „אונטער-הויזעס“ ווערדען

### פאלליעטאן.

דער בעקעהרטע פילאזאף.  
— איינע ערצהאלונג אויס דעם 17. יאהרהונדערטע. —  
ווי וואללען גלייך אום אנפאנגע אונזערן לענען דען אייגענטליכען העלד אונזערער ערצהאלונג פארפיהרען, ווא אויך דא אומשטאנדע שלדערען, אונטער וועלכען דא ענט-וויקעלונג זיינעס ניסעס זיך פאללשאנען האט, אונזער העלד הייטע יצחק פערדאך אונד שטאמטע פאן איינער יע-נער יודיש-פאריטיווען פאליטישען אב, וועלכע צו ענדע דעם 16. יאהר צו אנפאנג דעם 17. יאהרהונדערטע נאך דען ניעדערלאנדען זיך געפליכטעט, אום הייער אפגענטליך צום יודענטהומע זיך צו בעקענען. אויך דא עלטערן אונד נאך-עלטערן אונזערע יצחק פערדאך ווארען שיינ-בריסטען, צוערסט אין שפאניע אונד נאך 1492 אין פארטוגאל. נון אויס דער אבער געוויס, איך יעדער רעליגיאנאס וואננט נור דאס ענטנענענענענענע דעסען ערציעלע, וואס מיט דעם-וועלכען איינעמליך בעאבזיכטנט ווירד, אין שפאניע, ווא יודען האָדע שטאמטס-שטעללען איינע האטשען אונד נאך-סע רייכטיהומע בעזאסען, וואר דאס רעליגיאנע געפאל-ציעמליך אין אנהאלטע בענריסען, ווא דעם צו אללען ציעטען דער פאלל ווא, ווא דא פערשיעדענע קאנפעסא-ען זיין זיך פרייא בעווענען קאננען, זאבאלד יעדאך אין שפא-ניען דא פאנאטישע קאטהאלישע גייסטליכקייט צור הער-שאפט געלאנגט וואר - בעשפיעסע זיך דאס רעליגיאנע געפאל ביא דען ווען אייטער מעהר אונד מעהר - אונד דאס קאם זא נאנן נאטירליך, דא דא יודען אין דער אפגענטליכען אויסאיינג איהרע רעליגיאן פער-

הינדערט אונד זאנאר צור אנהאלטע דעם שיינ-בריסענטהומס געצוואונגען ווארדען, זא איכטען דא דא רעליגיאנע פא-רישעטען אים געהויבען מיט דעסאט מעהר לייכע אונד דעסאט לעבדאפטערע אים פיער פרייליך ענטשטאנדע בעטן אין פאלגע דעם מאנענלם איינעם אפגענטליכען קולוס אונד יעדער געמינדליכען פערברייטונג אונטער דעווען שיינ-בריסטען נאר פערשיעדענע ריכטונגען, איינע נאחמען מיט דער צייט פאסט אונטעוואוסט דא פארינג קאטהאלישע פראטעסטיאן אן; אנדערע בעקאכטעשען דא מינדליכען אונד שפילליכען לעהרען דעם ווענטהומס, זאוייט דעם איהנען נור מאלדך וואר, אָהנע פאן דען שפאנען דער אינקוויזיצאן ענטדעקט צו ווערדען, וועדער אנדערע פאנ-דען אין דער געוואלליכען לעהרע דעם ווענטהומס קיינען איינרייבענען צאסע פיר דען דרוק אונד דא ליידע, דא דא פאן אויסען צו ערדורדען האטשען, אונד ווארפען זיך דאהר דער „בלבלי“ אין דא ארטע, ווא האטשען, און דעווער „געהייט-לעהרען“ אייטשלוס צו פירנען איבער דא עבענווא אונטערזאנליכען, אלס ראטהעוואלחאפטען שיקאלע אויטראעלס, ענדליך נאכ עס אויך פילע, דא דאס יודע-טחום אין פאלגע דעם מעהרהונדערט-יאהרען דרוקעס פיר פערלארען טראכטענען, אלליין דעם קאנפעסן נאך אייטער ניכט פערזאמלסטנט צור אנהאלטע דעם קאטהאלישעס ווי-דעווער ווארדען און בעקען צו יענע צייט אר קאמפראמיס-פירם הויך זיינע ראָהען, פאנאטישען אונד פונסטען וויר-הענטראנער, וועלכע שווערע אונטערזינער מענטשען אין פייכטען קעקערק צו נהנדע געהען אָרער-דיא שייטער-הושען בעשטינען ליעסען, איינע זאלכע „מענשען-פארעם-סענדע“ רעליגיאן, צו וועלכער דא פעררוכטע אינקוויזיצאן



גולדען צו וואהל צוועקען הערנעכען ווערדען! דער מיניסטער-פראוידענט העלט בלאַס ביאָ יעדער אנט-סעמיטען-דעבאטע אינעם שאַנע רעדען מהאט יעדאָך נישטס. אום דען אנט-סעמיטיסמוס צו ער-דריקען! (רופע דער אנט-סעמיטען: "זאָל ער אונס פֿעלליכט שטימען לאַסען?" - "הייַטערקייט" איך וויערדערהאלט: הערן פֿאַן מיסאָ מאַכטע עס וויאָ יענער געלד-בייציג איצט. דער איינען ריי-כען קראַנקען נור לאַנגזאַם קוירט, אום פֿאַן דעמועלעבן איין רעכט גראַסעס האַנאַראַר צו ערפֿרעסען! איך אַנערקענע וויללדיג דען גענדליכען ענטשולוש דעם מיניסטער-פֿראוידענטען, נאָמערה מיט דען אנט-סעמיטען גרינדליך אָב צו-אָרעכען עס? (אלגעמינער, לאַנגע אַהאַלטענ-דער בייפֿאַלל.)

מיניסטער-פֿראוידענט טי אָ ערנרייט נון דאס וואָרט אונד זאָנטע: "איך ווען הערר פֿעניוועשי פֿונקט נישט בערהיטט האַלטען וואָ איך דאָך ענטשולאָסען הייַטע דען אנט-סעמיטען מינע מינונג צו זאָנען. אינער דיעוד העררען אייטערטע יונסט זיינע פֿרידע דאָרביי, דאָס מאַן זיך יעטצט איבער דיא אנט-סעמיטען אָר געראט, וועהרענד מאַן זיא פֿרוהער בלאַס אַויסעלאַכט האַט! נון פֿייליך יעטצט קענען וויר בערייט דיא שאַליכע פֿריכטע דעם אנט-סעמיטיסמוס אונד דרופֿען דאָהער נישט לאַכען. ווען מאַן פֿיערליכען בירגערן דיא פֿענסטער איינ-שלאַנט, ווען מאַן זיא בערייט אונד מיטהאַנדעלט - זאָלעטע מאַן דא נאָך לאַכען! (צושיטמונג רעכטס.) דא דאָרפֿ מאַן נישט מעהר לאַכען זאָנערען מיט מאַן ענערישע מיטעל ערנרייטען! (לעבאַפטע צו-שטימונג רעכטס: אינע שטימע לינקס: זאָ עט-וואס קאָס אין איינעס אנט-סעמיטישען בעזירקע נאָר נישט פֿאַר!) איך ווילל אַנדערס (זאָמע טיפֿא ווייטער): נישט בלאַס דיא לידען דער פֿעפֿאַלגעטען אונד בעדריקטען יודען אים אינע פֿאַסען זאָנערען איך דיא לידען דער פֿעפֿאַרטיגען לייטע, וועלכע נאָמעהר איהרע אייטשיטינגען ביסען מיסען! אים פֿיעראַנגען איהרע העכערע אַבן שרעכטע מענ-שען זאָנענאָנטע. העקסע-פֿראַגעסע הערריש-בעשוואַנטע, וואָ זיא דיא בלאַטער דער נעשיכ-טע אונאַרנס אַנדערשען יעטצט שאַנדען דיא אנט-סעמיטען דיא נעשיכטס. בלאַטער דעם אונאַרישען פֿאַרלאַמענטס, וואָ דיא העקסע-פֿראַגעסע זא ווערדען איך דיא וויהלעדיגען נעגען דיא יודען אלס-בלאָד שווינען! אַבער דאָס נעשיכטע דער אנט-סעמיטען ווירד בעדריקט זיין פֿאַן דעם בלוט דער פֿאַן איהנען איררע-געפֿהרען! (לעבאַפטע צושיטמונג רעכטס.) איך דיעועס נעביטע וואָרע איך מיט דען אנט-סעמיטען צו ענדען. איך ווערדע

נאָך בעסטען קראַפטען דאָפֿיר זאָנע טראַגען, דאָס דאָס פֿאַלך נישט הייַטע דיא פֿערבויטונג זאָלכע לעהרען-פֿערינפֿעטע ווערען! (צושיטמונג רעכטס.) הערר פֿעניוועשי מאַכטע מיר דען פֿאַרוואַרף, דאָס איך נור שאַנע רעדען נעגען דען אנט-סעמיטיסמוס העלט, דאָך אַבער נישטס געמאָן האַבע, אום דען-זעלבען צו אונטערדריקען. נון איך ווערדע בלאָד פֿאַס פֿאַרלאַמענטע דיא מיטעלע דיעוע פֿערלאַנגען. איך ווערדע זעהען אָב איך הערר פֿעניוועשי דיעוע זיינע שטימע נעבען ווירד! (לעבאַפטע צו-שטימונג אונד בייפֿאַלל רעכטס.) מיר בלוטעט דאָס הערר, ווען איך זעהע, דאָס דיא אַרמען פֿעפֿהר-טען לידען מיסען, וועהרענד דיא אייגענליכען אַהעבער אללער אױטשרייַנגען אונטערפֿאַרט בלייבען, דאָס מום אַנדערס ווערדען! (שטימישע צושיטמונג רעכטס.) ווען דיא יודען געלד נעגע-בען צו וואַהלצוועקען, זאָ אױס דיעס נעיווס נישט צו טאָרען! איבריגעס האַבען נישט אללע יודען פֿיר דיא רעגירונג געשיטמט. מיר זינד זאָנאַר אַרבעט בעקאַנט, וואָ ייִדישע וואַהלער, אין פֿאַלגע דער ראַהונגען איהרע שטימען אינעם אנט-סעמיטי-שען קאָנדיטאָנען נעגעבען האַבען." (לעבאַפטע הייַטערקייט.)

נון נאָהם דער קאַטאַהלישע גייסטליכען-דע-פֿיטערע אַהאַנן יאָ נאָ שׂי דאָס וואָרט דער אונטער אַנדערס זאָנטע: "איך מום אים נאָמען דער קאַטאַהלישען גייסטליכקייט פֿראַגעסטרען נעגען דען טאַן אונד דען אַהאַלט דער גיטע דעם איינאַן זײַמאָד! אַ קאַטאַהלישע גייסטליכקייט ווילל מיט דיעועס מאַנע נאָר קיינע געמיטשאַפט האַבען! (לעבאַפטע צושיטמונג: "עלעין-רופֿע" אונד האַנ-דע-קלאַטשען רעכטס.) ער האַט דיא יודען אונד איך דען מיניסטער טרעפֿאַרט אין אַווינגענער ווינע אַננערפֿשען, פֿאַן אלל דעם ווילל ער קאַטאַהלי-שע קלערום נישטס וויסען! זײַמאָד דיא דער דא זאָנט, ער וואָללע דאָס ברייטשטחונג נעגען דען סעמיטיסמוס אין שׂיטן נעהמען בערופֿט זיך הייַטע ביא אױף אױן ווערק דעם באַראַן אַטוואַש. אונד דאָך האַט זימאַנד דיעועס ווערק נישט געלעזען אָדער נישט פֿערשטאַנדען. באַראַן אַטוואַש זאָנט אים נעגענשטיילע, דאָס דאָס ווענשהוס דיעועלעך נוגוראָטצע דער מאָראַל אונד דער ווערליכקייט אַנערקעננט, וועלכע איך דאָס ברייטשטחונג פֿער-קידעט! דער קאַטאַהלישע קלערום בעדויערט אױפֿריכטיג דאָס זאָמטשטיגע אױפֿטרעטען זימאַנד דײַם! (לעבאַפטע צושיטמונג אונד בייפֿאַלל רעכטס.) איך ערקלאַרע מײַך פֿיר דיא אַנאַהמע דער ליבעראַלען אַרדעסען! (לאַנגע אַהאַלטענער בייפֿאַלל אונד "עלעין-רופֿע" רעכטס.)

### פֿערשיערענע נייאַנקייטען.

\* (דיא וואהל דער דעלעגאט ציאנסטיגליעדער) פיניעט הייטע שטאטט, אויך איינע 21-גליעדערדיגע קאמיטסיאן ווירד געוואהלט צור פארשונג דעם געזעצט-ענט-ווארפֿעס איבער דיא רעפארם דעם אָבער-הויזעס, ווייל הייערע געזעצט-ענטווארף גלייך נאך בעצען דינגט דער אדרעס-דעבאטע אין פֿעהרדאנדלונג גע-צאָנען ווערדען זאָללעט!

(דיא רעפארם דעם אָבער-הויזעס) בעשאַפטיגט נאטורליך אויגעבליק-ליך אללע פֿאַליטישען קרייזע וועהר לאַבאַפט. דיא הויפטפונקטע דעם געזעצט-ענטווארפֿעס איבער דיא רעפארם דעם אָבער-הויזעס זינד פֿאַלגענדע: (1) דיא אָבער-געשאַפֿע אונד דיא זאָנענאָנטען, טיפֿולאַר-בישאָפֿע ווערדען אין צוקונפט נישט מעהר מיטגליע-דער דעם אָבערהויזעס זיין; (2) דיא מאַגנאַטען בלייבען אויך ווייטער מיטגליעדער דעם אָבער-הוי-זעס, דאָך נור זאָלכע, וועלכע "אַהרליך מינדעסטענס 3000 גולדען אן שׂיערן צאָהלען"; (3) דיא רע-פֿאַרמירטען קאַנפֿעסאָיאַנען, אונטאַריער אונד ווען ערהאַלטען אום אָבער-הויזע אינע פֿערטרעטונג; (4) דיא קראַנע דער דאָס רעכט פֿערינענטפֿאַללע-לאַנגליכען אויף פֿאַרשלאַן דער רעגירונג, צו לעבענס-געניגען, דאָך דרופֿען דיעוע ביא דער ציאַמטע-געזעצונג דעם נייען אָבער-הויזעס נישט מעהר אלס אין פֿיערטיגל דער מיטגליעדער אױסמאַכען, אַבער אויך שפּאַטער טרעטן זיא נישט מעהר אלס אין דרייטעל דער אָבער-הויזע-מיטגליעדער אױסמאַכען. - "פֿינגעטלעשע" אױט אייטער זיך פֿאַר אַרנער, ער זאָנט: "עס ווירדע אױס נישט פֿיעל קומטערן, ווען צור פֿערטרעטונג דער ייִדישען קאַנגרעסאָיאַן אויך אױן ראַכטיגען אױס אָבער-הויזע זיטן אונד שטימע ערהאַלט. אלליין דיא פֿעפֿאַר לינגט נאָהע, דאָס דאָס אָבער-הויזע פֿאַן צאָהרליכען יוד-שען מיטגליעדערן איבערשוועמט ווירד! זאָבאַלד דיא רעגירונג דאָס רעכט האַט, דער קראַנע פֿער-דיענטפֿאַללע מאַנעט פֿאַרצושלאַנגען, וועלכע אלס לעבעסלונגליכע מיטגליעדער דעם אָבער-הויזעס ער-זאָנט ווערדען זאָללען, זאָ ווירד זיא נעיווס נור "געלד-יודען" פֿיר דיעוע ווירדען אין פֿאַרשלאַן ברינגען!" - (וואַהרליך, ווערהאַיאַ זאָללעט איך אַנדערע זאָרען האַבען, אלס זיך אים דאָס צו קומ-מען, וואָ דיא רעגירונג בעצגליך דער רעגנע-נונג פֿירם אָבער-הויזע זאָללעט, ווערהאַיאַ ווירד נעיווס נע מיטגליעד דעם אָבער-הויזעס ווער-דען; ווען עס איהם גליקט, קאַנן ער נאָך עהער מיטגליעד, יענעס, אונטער-הויזעס" ווערדען.

### פֿאַלליעטאָן.

דער בעקעהרטע פֿילאָזאָף. - איינע ערצאַהלונג אױס דעם 17. יאָרהונדערטע. - וויר וואָללען גלייך אים אַנפֿאַנג אונטערן לעזערן דען אייגענליכען העלר אונזערער ערצאַהלונג פֿאַרפֿהרען, וויא אויך דיא אױטשאַנדע שילדערן, אונטער וועלכען דיא ענט-וויקעלונג זיינעס גייסטע זיך פֿאַללאַנגען האַט. אונזער העלר הייַטע יצחק פֿעדראָ אונד שטאַמטע פֿאַן איינער יי-נער ייִדיש-פֿאַרטיינישען פֿאַמיליען אָב, וועלכע צו ענדע דעם 16. אונד צו אַנפֿאַנג דעם 17. יאָרהונדערטע נאָך דען ניעדערלאַנדען זיך געפֿליכטעטע, אום הייער אַפֿטענטליך צום יודענשהיטע זיך צו בעקענען. אויך דיא עלטערן אונד נאָפֿ-עלטרן אונזערע יצחק פֿעדראָ וואַרען שׂינ-כריסען, צוערסט אין שפּאַניע אונד דער 1492 פֿאַר אַפֿאַנאַל. נון אױס ע אַבער נעיווס, דער נאָר יודען רעליגיאָנס-וואַנז נור דאָס ענטשנענענענענענע דעסען ערציעלע, וואָס מום דעם-זעלבען אייגענטליך בעאבזיכטען ווירד, אין שפּאַניע, וואָ יודען האָרע שטאַמטס-שפּעללען אינע האַטשען אונד נאָפֿ-סע רייכטיקער בעזאָטען, וואָ דיא רעליגיאָנע נעפֿהל ציעמליך אין אַבנאָהיטע בערפֿעטען, וואָ דיעס צו אללען צייטען דער פֿאַלל וואָ, וואָ דיא פֿערישערדיגע קאַנפֿעסאָיאַ-נען זיך פֿרייאָ בעווענען קאַנטען. זאָבאַלד יעדאָך אין שפּאַ-ניען דיא אַנאַטישע קאַטאַהלישע גייסטליכקייט צור הערר-שאַפֿע קעלאַטען וואָ - בעפעסנישע זיך דאָס רעליגיאָנע נעפֿהל ביאָ יעדן ווען זאָנען מעהר אונד מעהר.

אונד דאָס פֿאַל אַז אַנאָן נאטורליך. דיא דיא יודען אין דער אַפֿטענטליכען אױסאױונג איהרע רעליגיאָן פֿער-

הינדערט אונד זאָנאַר צור אַנאַהמע דעם שׂינ-כריסענשהיטס געזעצונגען וואַרדען, זאָ אױסשען זיא דיא רעליגיאָנע פֿאַ-שיפֿטען אים נעהיימען זיך דעספֿאַט מעהר לעבען אונד דעספֿאַט לעבאַהעפֿערעם אױפֿיער. פֿייליך געשטאַנדען בעקען אין פֿאַלגע דעם מאַנעלס איינעם אַפֿטענטליכען קולוש אונד יעדער נעמינדליכען פֿעריבירונג אונטער דיעוען שׂינ-כריסען נאָר פֿערישערדיגע ריכטונגען, איינע נאָהמען מיט דער צייט פֿאַסט אונטערזאָרט דיא פֿאַריבונג קאַטאַהלישער פֿאַרמאַטלייאַ אן; אַנדערע בעאָבאַכטענען דיא מינדליכען אונד פֿיפֿטליכען לעהרען דעם ווענשהיטס-אױפֿיער דיעס איהנען נור מאַגליך וואָר, אָהנע פֿאַל דען שפּאַניען דער אינקוויזיציאָן ענטרעקט צו ווערדען, ווערדע אַנדערע פֿאַנ-דען אין דער נעוואַהליכען לעהרע דעם ווענשהיטס קיינען אױסרייכענדיגע טראַפֿס פֿיר דען רוק אונד דיא לידען, דיא זיא פֿאַן אױסזען צו ערוודערן האַטשען, אונד וואַרפֿען זיך דאָהער דער "קבלה" אין דיא אױסען זיא האַפֿטען, דיא ריעוער "נעהייט-לעהרע" אױפֿשלוס צו פֿינדען איבער דיא עבענוואָ אונטערפֿאַליכען, אלס ראַטהעלעאַפֿטען שיקאַלע אױראַעלס. גענליך נאָכ עס אויך פֿיעלע, דיא דאָס יודענ-שהוס אין פֿאַלגע דעם מעהרונדערט-יאַרריגען רוקעס פֿיר פֿעלדאַרען רעאָמטען, אלליין דאָס קאַנטען נאָך אייטער נישט פֿערינאַלסכטען צו אַנאַהמע דעם קאַטאַהליציסיסמוס זיין. ריעוער וואַרדע זא עכען צו יענער צייט ארן קאַפּטאַטיאָן שרם הורף זיינע ראָהען, פֿאַנאַטישען אונד פֿינסטערן וויר-דענ-טראַגען, וועלכע שווערע אונטערזינער מענטשען אין הויפטען בעשינען לעיטען. איינע זאָלכע מענטשען-פֿרעסע-מענדען רעליגיאָן, צו וועלכער דיא פֿעריכטע אינקוויזיציאָן